

กลวิธีทางภาษาเพื่อการเสียดสีที่ใช้นำเสนอนิเวศสำนึก ในรวมเรื่องสั้น “รางวัลจากป่า” ของณัฐวัฒน์ อุทธีกร

ดวงกมล จันทร์ศิริ^{1*}

อาจารย์

วิทยาลัยนาฏศิลปสุพรรณบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

กระทรวงวัฒนธรรม

Chansiri.dk@gmail.com

พิลาสินี อินทร์พุง²

อาจารย์

วิทยาลัยนาฏศิลปสุพรรณบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

กระทรวงวัฒนธรรม

philasip@gmail.com

รับบทความ: 25 มีนาคม 2568

แก้ไขบทความ: 5 พฤษภาคม 2568

ตอบรับบทความ: 4 มิถุนายน 2568

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาเพื่อการเสียดสีที่ใช้นำเสนอนิเวศสำนึกในหนังสือรวมเรื่องสั้น “รางวัลจากป่า” ของณัฐวัฒน์ อุทธีกร จากเรื่องสั้นจำนวน 12 เรื่องที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาพบว่า ผู้เขียนใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการเสียดสีวิพากษ์วิจารณ์ความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์ที่เป็นสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมและการทำลายธรรมชาติในสังคมไทย โดยปรากฏกลวิธีทางภาษาเพื่อการเสียดสีจำนวน 5 กลวิธี ได้แก่ กลวิธีการใช้คำกล่าวประชด กลวิธีการล้อเลียน กลวิธีการเปรียบเทียบ กลวิธีการใช้ถ้อยคำเหน็บแนม และกลวิธีการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ กลวิธีเหล่านี้ล้วนเป็นกลวิธีที่กระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดการตั้งคำถามและพิจารณาถึงบทบาทของมนุษย์ต่อธรรมชาติอันนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกเชิงนิเวศ

คำสำคัญ: กลวิธีทางภาษา, การเสียดสี, นิเวศสำนึก, รวมเรื่องสั้น, รางวัลจากป่า

¹ ผู้แต่งหลัก (First Author)

² ผู้แต่งร่วม (Co-first Author)

* ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)

**Linguistic Strategies of Satire for Presenting Ecological Conscience
in the Short Story Collection of “Rangwan Jak Pa”
by Natthawat Utthangkon**

Duangkamon Chansiri

Lecturer

Suphanburi College of Dramatic Arts,
Bunditpatanasilpa Institute, Ministry of Culture, Thailand
Chansiri.dk@gmail.com

Philasinee Inpayung

Lecturer

Suphanburi College of Dramatic Arts,
Bunditpatanasilpa Institute, Ministry of Culture, Thailand
philasip@gmail.com

Received: March 25, 2025

Revised: May 5, 2025

Accepted: June 4, 2025

Abstract

This research aims to study the linguistic strategies of satire deployed to convey ecological consciousness in Nattawat Uttangkorn's “Rangwan Jak Pa”, a short story collection. The study analyzes twelve short stories depicting narratives concerning nature and the environment. The findings demonstrate that the author utilizes language as an instrumental mechanism for satirizing and critiquing human thoughts and behaviors that contribute to environmental issues and natural environment degradation in Thai society. The analysis identifies five linguistic strategies of satire: irony, parody, comparison, directive satire, and rhetoric question. These strategies collectively function as mechanisms to provoke readers' critical inquiry and contemplation of human roles in relation to nature, ultimately fostering ecological consciousness.

Keywords: Linguistic Strategy, Satire, Ecological Consciousness, Short Story Collection, Rangwan Jak Pa

บทนำ

ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นหนึ่งในวิกฤตการณ์ที่สำคัญของโลกยุคปัจจุบัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสมดุลของธรรมชาติ ระบบนิเวศ และชีวิตของมนุษย์โดยตรง นอกจากการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในระดับประเทศผ่านการออกมาตรการทางสังคมและกฎหมายแล้ว สิ่งที่เราควรให้ความสำคัญคือการสร้างความตระหนักและจิตสำนึกต่อธรรมชาติ ดังที่ Glotfelty (1996: xxi) กล่าวถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมไว้ว่า “วิกฤตการณ์สิ่งแวดล้อมโลกที่เรากำลังเผชิญกันอยู่ในทุกวันนี้ ปัญหาไม่ได้อยู่ที่การทำงานของ ‘ระบบนิเวศ’ แต่อยู่ที่ ‘ระบบจริยธรรม’ ของเรา” ดังนั้น ต้นตอของปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงเป็นผลอันสืบเนื่องมาจากทัศนคติของมนุษย์ที่มีต่อธรรมชาติ การจะแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงต้องเริ่มจากการทำ ความเข้าใจระบบความคิดและจริยธรรมของมนุษย์ และใช้ความเข้าใจนั้นแก้ไขมุมมองที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติเสียใหม่ ซึ่งสิ่งที่มีพลังอำนาจในการกำหนดและครอบงำความคิดของมนุษย์คือ ภาษา ตามที่นักภาษาศาสตร์เรียกว่า “วาทกรรม” และภาษาที่มีลักษณะเช่นนี้มักพบในงานวรรณกรรม (บุญเสนอ ตรีวิเศษ และสมเกียรติ รัชชมนัน, 2560: 12) วรรณกรรมจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นต้นตอของปัญหาสิ่งแวดล้อม และนำเสนอแนวทางแก้ไข ตลอดจนผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอันนำไปสู่โลกที่สมดุล

การศึกษาวรรณกรรมโดยมุ่งประเด็นไปที่การนำเสนอธรรมชาติและปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวรรณกรรมที่เรียกว่า “การวิจารณ์วรรณกรรมเชิงนิเวศ” (Ecocriticism) ธัญญา สังข์พินธานนท์ (2556: 40) ได้กล่าวถึง การวิจารณ์วรรณกรรมเชิงนิเวศไว้ว่า เป็นแนวคิดและทฤษฎีที่ให้ความสนใจเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในงานวรรณกรรม โดยใช้ฐานความรู้ด้านนิเวศวิทยาและแนวคิดสิ่งแวดล้อมนิยมมาเป็นพื้นฐานในการศึกษา การวิจารณ์วรรณกรรมเชิงนิเวศมิได้จำกัดอยู่เพียงแค่ความสนใจธรรมชาติในงานวรรณกรรมเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับการสำรวจและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติอีกด้วย ดังที่ตรีศิลป์ บุญขจร (2559, อ้างถึงใน วัลภา ธารเวท และมารศรี สอทิพย์, 2567: 125) ได้กล่าวไว้ว่า การวิจารณ์วรรณกรรมเชิงนิเวศให้ความสำคัญกับวรรณคดีที่นำเสนอเรื่องราวของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือที่เรียกว่า Nature Writing เน้นเรื่องสะท้อนปัญหาจริยธรรมของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนตระหนักถึงการเปลี่ยนย้ายของกระบวนทัศน์มนุษย์เป็นศูนย์กลางสู่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของโลกธรรมชาติ อันเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดนิเวศสำนึก

เนื่องน้อย บุญเนตร (2537: 94-96) ได้อธิบายไว้ว่า นิเวศสำนึกเป็นกระบวนทัศน์ที่มองโลกธรรมชาติแบบองค์รวมซึ่งสรรพสิ่งล้วนเชื่อมโยงถึงกันอย่างเป็นระบบ มนุษย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของโลกธรรมชาติเท่านั้น การให้คุณค่าและความสัมพันธ์ทางศีลธรรมจึงมิได้ถูกจำกัดอยู่ที่เฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน แต่รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับโลกธรรมชาติ กล่าวคือแนวคิดนิเวศสำนึกเป็นแนวคิดที่มองโลกธรรมชาติด้วยท่าทีที่เป็นมิตรและเกื้อกูล รวมถึงให้ความสำคัญกับทุกสรรพสิ่งอย่างเท่าเทียม ซึ่งตรงข้ามกับกระบวนทัศน์มนุษย์เป็นศูนย์กลางอันเป็นแนวคิดที่แยกมนุษย์ออกจากสรรพสิ่งและยกให้อยู่เหนือธรรมชาติ (กานมณี ภูภักดี, 2547: 10) การที่มนุษย์มองว่าตนเองเป็นนายเหนือธรรมชาตินั้นนำไปสู่การตัดทวงและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างไร้ขีดจำกัด ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อวิกฤตการณ์สิ่งแวดล้อมในงานวรรณกรรมที่ให้ความสนใจเกี่ยวกับธรรมชาติและปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงมักนำเสนอให้เห็นทั้งสองกระบวนทัศน์ที่ขัดแย้งกันเพื่อนำไปสู่การพิจารณาถึงกระบวนทัศน์และท่าทีที่มนุษย์ควรมีต่อธรรมชาติ

หนังสือรวมเรื่องสั้น “รางวัลจากป่า” เป็นผลงานของณัฐวัฒน์ อุทจักร นักเขียนที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับ “ป่า” และธรรมชาติมาโดยตลอด ดังที่เขากล่าวถึงเหตุแห่งการสร้างผลงานเขียนของตนไว้ว่า “อยากเขียนเรื่องป่าก็เพราะอยากจะทำให้คนอ่านหันมาสนใจดูแลป่าและรักษาธรรมชาติให้มากขึ้น”

(ณัฐวัฒน์ อุธังกร, 2552: 8) รวมถึงหนังสือรวมเรื่องสั้น “รางวัลจากป่า” ที่ได้รับรางวัลรองชนะเลิศประเภทเรื่องสั้น จากรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดครั้งที่ 9 ประจำปี 2551 รวมถึงเรื่องสั้น “รางวัลจากป่า” ประกอบด้วยเรื่องสั้นจำนวน 15 เรื่อง โดยมีเรื่องสั้นจำนวนถึง 12 เรื่อง ที่นำเสนอเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในหลากหลายแง่มุม และนำเสนอให้เห็นแนวคิดนิเวศสำนึกผ่านความสัมพันธ์ที่เกาะเกี่ยวกันนั้น ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ในด้านบวกที่มนุษย์มองธรรมชาติอย่างเป็นมิตร มีวิถีชีวิตที่พึ่งพาธรรมชาติ ให้ความเคารพและตระหนักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และในด้านลบที่มนุษย์มองว่าตนเองมีอำนาจเหนือธรรมชาติ สามารถควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างไร้ขีดจำกัด ซึ่งในด้านลบนั้น ผู้เขียนนำเสนอในเชิงวิพากษ์วิจารณ์ผ่านกลวิธีทางภาษาที่สอดแทรกน้ำเสียงประชดประชันเสียดสีเพื่อเสนอปัญหาสิ่งแวดล้อมและการทำลายธรรมชาติให้สังคมได้รับรู้

การเสียดสีเป็นกลวิธีหนึ่งในการสร้างความขบขันโดยการใช้ภาษาที่มีความหมายต่างกับความหมายที่ปรากฏตามรูปภาษา ซึ่งผู้รับสารจำเป็นต้องตีความความหมายที่ซ่อนอยู่ (อุมาภรณ์ สังขมาน, 2559: 168) ด้วยเจตนาของการเสียดสีนั้นก็เกินไปเพื่อวิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมของมนุษย์และสถาบันทางสังคม (สุนทรีย์ สังข์อยู่, 2533: 17) ดังนั้น สำหรับในงานวรรณกรรมการเสียดสีไม่เพียงแต่เป็นกลวิธีหนึ่งในการสร้างความขบขันเท่านั้น แต่ยังเป็นกลวิธีที่ใช้เพื่อวิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรม ความคิด หรือปัญหาสังคมที่ผู้เสียดสีเห็นว่าเป็นข้อบกพร่อง ไม่เหมาะสมหรือไม่ถูกต้องผ่านการล้อเลียน การเยาะเย้ย หรือการพูดในเชิงขบขัน ดังที่นันทนัย ประสานนาม (2548: 231) กล่าวถึงความหมายของเรื่องสั้นแนวเสียดสีไว้ว่า เรื่องสั้นที่เสนอแนวคิดอันเป็นความบกพร่องหรือความผิดพลาดของมนุษย์และสังคมผ่านการสร้างอารมณ์ขันที่ก่อให้เกิดเสียงหัวเราะแบบเย้ยหยันต่อผู้ที่ตกเป็นเป้า โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นให้มีการปรับปรุงแก้ไขความบกพร่องดังกล่าว

สำหรับงานวรรณกรรมที่สะท้อนปัญหาการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น การเสียดสีเป็นกลวิธีทางภาษาหนึ่งที่ใช้เพื่อสะท้อนและวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งในหนังสือรวมเรื่องสั้น “รางวัลจากป่า” ผู้เขียนได้เสียดสีวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของมนุษย์ที่ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นการตัดไม้ทำลายป่า การล่าสัตว์เพื่อความสนุกสนานหรือนำชิ้นส่วนของสัตว์มาเป็นเครื่องประดับอย่างไร้จริยธรรม การใช้ประโยชน์จากธรรมชาติโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อระบบนิเวศ การออกกฎหมายและข้อบังคับเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐและการละเลยของรัฐบาลในการดูแลสิ่งแวดล้อม สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นกระบวนทัศน์แบบมนุษย์เป็นศูนย์กลางที่มนุษย์มองว่าธรรมชาติเป็นสิ่งไร้ชีวิตหรือไม่มีคุณค่าและตนเองมีอำนาจเหนือธรรมชาติ นำไปสู่การสร้างความชอบธรรมในการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างไร้ขีดจำกัด

ภายใต้แนวคิดนิเวศสำนึกที่เน้นการมองโลกธรรมชาติอย่างเป็นองค์รวม มนุษย์มิได้เป็นผู้ควบคุมหรือครอบครองธรรมชาติ หากแต่เป็นองค์ประกอบหนึ่งในระบบนิเวศที่ซับซ้อนและเชื่อมโยงกันอย่างลึกซึ้ง การเสียดสีความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์ในหนังสือรวมเรื่องสั้น “รางวัลจากป่า” จึงเป็นการนำเสนอแนวคิดนิเวศสำนึกในรูปแบบหนึ่ง จากการสะท้อนให้เห็นถึงผลลัพธ์เชิงลบจากความคิดและการกระทำของมนุษย์ การเสียดสีวิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นเหล่านี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมกลับมาทบทวนกระบวนทัศน์การมองโลกและธรรมชาติ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเสียใหม่ และมองโลกธรรมชาติด้วยท่าทีที่เคารพ เกื้อกูล และตระหนักถึงความหลากหลายและเท่าเทียมกันของสรรพสิ่งในโลกธรรมชาติ

ในบทความนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาหนังสือรวมเรื่องสั้น “รางวัลจากป่า” ในฐานะวรรณกรรมที่นำเสนอแนวคิดนิเวศสำนึก เพื่อวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาเพื่อการเสียดสีในเรื่องสั้นจำนวน 12 เรื่อง ว่ามีการใช้กลวิธีทางภาษาเพื่อการเสียดสีใดบ้าง อันจะเชื่อมโยงไปสู่การตีความนิเวศสำนึกที่ปรากฏในเรื่องสั้น ด้วยกลวิธีเหล่านี้

เป็นส่วนหนึ่งของการเปิดเผยให้เห็นต้นตอของปัญหาสิ่งแวดล้อม และอาจเป็นส่วนหนึ่งของการปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนในสังคมที่มีต่อธรรมชาติ และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาเพื่อการเสียดสีที่ใช้นำเสนอนิเวศสำนึกในหนังสือรวมเรื่องสั้น “รางวัลจากป่า”

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูล เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิเวศสำนึก การศึกษาวรรณกรรมด้วยแนวทางการวิจารณ์วรรณกรรมเชิงนิเวศ กลวิธีทางภาษาเพื่อการเสียดสี และกลวิธีทางภาษาเพื่อการเสียดสีในงานวรรณกรรม

2. ศึกษาหนังสือรวมเรื่องสั้น “รางวัลจากป่า” อย่างละเอียด และคัดเลือกเรื่องสั้นที่มีความโดดเด่นในด้านการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และปรากฏกลวิธีการเสียดสีอย่างชัดเจน ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 12 เรื่อง ได้แก่ คนรักธรรมชาติ สิ่งล้ำค่า ที่ดินทำกิน รางวัลจากป่า ที่สงบ ป่าอันตราย ใครจะทำ บ้านแสนสุข ศิลข้อสี่ แพชั่นศิลปิน อาหารป่าจานเด็ด สายเลือดนักล้า

3. วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย
4. เรียบเรียงผลการศึกษาและนำเสนอโดยการพรรณนาวิเคราะห์
5. สรุปผล และอภิปรายผล

ผลการวิจัย

ในหนังสือรวมเรื่องสั้น “รางวัลจากป่า” ผู้เขียนมุ่งนำเสนอนิเวศสำนึกผ่านการเสียดสีวิพากษ์วิจารณ์ความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์ที่เป็นภัยต่อธรรมชาติ จากการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาเพื่อการเสียดสีที่ใช้นำเสนอนิเวศสำนึก จำนวน 5 กลวิธี ดังนี้

1. กลวิธีการใช้คำกล่าวประชด

การใช้คำกล่าวประชดเป็นกลวิธีที่ผู้พูดหรือผู้เขียนใช้ถ้อยคำตรงกันข้ามกับเจตนาที่ต้องการสื่อ (สุนทรี สังข์อยู่ทร์, 2533: 72) สามารถทำได้หลายวิธี เช่น กล่าวประชดโดยการสร้างยกย่อง กล่าวประชดโดยใช้ถ้อยคำที่มีความหมายตรงกันข้ามจากคำพูดที่แสดงออก กล่าวประชดโดยใช้คำพูดซ้ำ ๆ ไร้เดียงสาหรือข้อเสนอแนะที่เหลวไหล กล่าวประชดโดยการพูดถึงบุคคลสำคัญอย่างไม่ให้ความสำคัญ (Feinberg, 1968 อ้างถึงในสุนทรี สังข์อยู่ทร์, 2533: 72) ลักษณะเด่นที่ผู้เขียนหนังสือรวมเรื่องสั้น “รางวัลจากป่า” ใช้เมื่อต้องการเสียดสีความย้อนแย้งของมนุษย์ที่ปฏิบัติต่อธรรมชาติ คือการใช้คำกล่าวประชดใน 2 ลักษณะ ได้แก่ การใช้คำพูดตรงไปตรงมา และการชื่นชมยกย่อง

1.1 การใช้คำพูดตรงไปตรงมา

ในหนังสือรวมเรื่องสั้น “รางวัลจากป่า” มักนำเสนอให้เห็นถึงความย้อนแย้งของมนุษย์ โดยเฉพาะขบวนการอนุรักษ์ธรรมชาติที่มีพฤติกรรมขัดแย้งกับคำพูดที่ได้กล่าวไว้ ด้วยเมื่อกล่าวถึงธรรมชาติมีกลุ่มคนหลายแวดวงที่ต่างอ้างตนว่าเป็นคนรักธรรมชาติ เพราะชอบท่องเที่ยวและค้างคืนตามแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และตำหนิผู้อื่นที่มีวิถี ความคิดแตกต่างจากตนว่าเป็นพวกทำลายธรรมชาติ ทั้งที่ตนเองเป็นสาเหตุสำคัญของการทำลายธรรมชาติจากการสนับสนุนให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่า ผู้เขียนได้นำเสนอความย้อนแย้งนั้น

ผ่านการใช้คำพูดตรงไปตรงมาของตัวละครชาวบ้านซึ่งได้ฟังมาจากบุคคลที่อ้างตนว่าเป็นผู้รักธรรมชาติ ดังตัวอย่าง

“จำได้ว่า ท่านบอกว่าเป็นคนรักธรรมชาติ ท่านอยากได้บ้านในป่าใกล้ธรรมชาติ เลยมาขอซื้อที่เรา แถมให้เราหาไม้เถื่อนมาปลูกบ้าน คราวนั้นเลยได้ค่านายหน้าอีกหน่อย”

(ณัฐวัฒน์ อุทธีกร, 2553: 15)

บทสนทนาข้างต้นเป็นบทสนทนาของ “ยายนกขมิ้น” และ “ตาเคลื่อน” ตัวละครในเรื่องสั้นคนรักธรรมชาติ ที่ดำเนินเรื่องผ่านบทสนทนาของสามีภรรยาที่เล่าถึงความหลังของตนเองว่าตลอดทั้งชีวิตได้โยกย้ายถิ่นฐานของตนอยู่เสมอ สมดังชื่อของตนที่ต้องระหกระเหินเร่ร่อนจากบ้านและเคลื่อนย้ายที่อยู่ตลอดเวลา ซึ่งบ้านที่ทั้งสองอยู่ก็มาจากการบุกเบิกพื้นที่ป่าสงวน โดยสาเหตุสำคัญของการเคลื่อนย้ายคือ เหล่าบุคคลที่แสดงตนว่ารักธรรมชาติต้องการมีบ้านที่ใกล้ชิดธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นผู้การ เจ้าแก้วไม้ นักเขียน จิตรกรที่อยากได้บ้านในป่าไว้ทำงานศิลปะ หรือกลุ่มนักท่องเที่ยวที่กล่าวตำหนิชาวบ้านที่นำนมาทำอาหารว่าไม่รักธรรมชาติ

ถ้อยคำที่ว่า “เป็นคนรักธรรมชาติ” จึงตรงข้ามกับการกระทำ คนที่ปากบอกว่าตนเองรักธรรมชาติกลับเป็นคนที่ทำลายธรรมชาติเสียเอง คำว่า “รัก” จึงเป็นเพียงข้ออ้างในการสนองความต้องการส่วนตัว โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อธรรมชาติที่ตามมา ทั้งการสนับสนุนให้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวน การใช้ไม้เถื่อนเพื่อสร้างบ้าน การที่ตัวละครสองสามีภรรยาถ่ายทอดคำพูดของบุคคลในเรื่องเล่าไว้อย่างตรงไปตรงมา จึงเป็นการประชดประชันกลุ่มคนเหล่านั้น ด้วยทั้งสองตระหนักดีว่ายังมีคนรักธรรมชาติเพิ่มมากขึ้นเท่าใด พื้นที่ป่าก็ยิ่งหายไปเป็นทบทวี

ความย้อนแย้งของเรื่องเล่ายังสะท้อนออกมาเมื่อพิจารณาการกระทำของตัวละครสองสามีภรรยา ทั้งสองต่างเป็นคนที่ดำเนินชีวิตใกล้ชิดกับธรรมชาติมาตั้งแต่เกิด มีวิถีชีวิตที่พึ่งพาธรรมชาติในการเอาชีวิตรอด แต่กลับไม่มีความผูกพันกับป่า ไม่สามารถเรียกได้ว่าบ้านได้ เพราะตนเองพร้อมที่จะโยกย้ายและทำลายพื้นที่ป่าใหม่ได้เพียงเพื่อเงิน ภายใต้คำพูดตรงไปตรงมาแบบชาวบ้านจึงแฝงไปด้วยความโลภและเล่ห์เหลี่ยม ด้วยตัวละครเองก็ตระหนักดีว่าการกระทำของตนเป็นสาเหตุสำคัญของการทำลายป่า แต่ถ้ามีคนเสนอเงินก็พร้อมที่จะบุกรุกธรรมชาติอีกครั้ง การเสียดสีด้วยการกล่าวประชดจึงเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ความไม่จริงใจหรือความหน้าไหว้หลังหลอกของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของมนุษย์ที่มองว่าตนเองเป็นเจ้าของธรรมชาติจึงมีความชอบธรรมที่จะบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อใช้ประโยชน์ได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด อันเป็นต้นตอสำคัญของการทำลายธรรมชาติและนำไปสู่ปัญหาสิ่งแวดล้อมในที่สุด

1.2 การชื่นชมยกย่อง

ในหนังสือรวมเรื่องสั้น “รางวัลจากป่า” ผู้เขียนมักใช้คำพูดที่แสดงออกถึงการยกย่องชื่นชมกลุ่มบุคคลหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งแบบเกินความเป็นจริง เมื่อต้องการวิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมหรือค่านิยมที่ผิดปกติของบุคคลเหล่านั้น หรือเป็นพฤติกรรมที่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยเจตนาที่แท้จริงของการชื่นชมนั้นตรงข้ามกับถ้อยคำที่ใช้ ดังในเรื่องสั้นบ้านแสนสุข ที่ผู้เขียนใช้คำกล่าวประชดโดยการชื่นชมผ่านการตั้งชื่อเรื่องด้วยเมื่อพิจารณาแล้วคำว่า “บ้านแสนสุข” อาจเป็นการชื่นชมบ้านหลังนี้ว่ามีทั้งความสวยงาม ความร่มรื่น และสะดวกสบาย ผู้ที่อยู่อาศัยจึงอยู่กันอย่างมีความสุข หรืออาจเป็นการชื่นชมครอบครัวที่อยู่ในบ้านที่อยู่กันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตาและมีความรักใคร่กลมเกลียวกัน แต่สิ่งที่ปรากฏในเนื้อเรื่องนั้นกลับตรงข้ามกับชื่อเรื่องด้วยการพยายามสร้างบ้านแสนสุขของมนุษย์ในเรื่องต้องแลกมาด้วยการปล้นเอาบ้านของสัตว์ป่าไป ในเรื่องบ้านแสนสุขกล่าวถึงขบวนการตัดไม้ในเขตป่าสงวนเพื่อนำไปขายเป็นไม้ประดับ เรื่องเปิดเผยให้เห็นว่าต้นไม้แต่ละต้น

ที่ถูกตัดไปนั้นต่างเป็นบ้านของสัตว์ป่าหลายชนิด ไม่ว่าจะเป็นค่างควา กระรอก หมูหริ่ง หรือครอบครัวของนกเงือก การตัดไม้มาขายให้กับคนเมืองจึงไม่เพียงเป็นการทำลายต้นไม้ต้นหนึ่งเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการทำลายครอบครัวของสิ่งมีชีวิตอื่น ดังข้อความที่ว่า

เขามองตามเด็ก ๆ ลูก ๆ เพื่อนที่วิ่งเล่นกันในแสงไฟในสวนสวยใกล้น้ำตกเทียม เจ้าตัวเล็กคนหนึ่งปีนขึ้นไปบนท่อนไม้...

...เด็กน้อยเอาไม้กระทุ้งไปบนพื้นผิวของท่อนไม้ใหญ่ บริเวณนั้นเป็นดินเหนียวที่ถูกปั่นขึ้นเปิดโพรงใหญ่โพรงหนึ่งไว้ กลิ่นเหม็นเน่าคุ้งออกมา เมื่อกระทุ้งโพรงจนเปิดกว้างจึงเห็นสิ่งที่อยู่ภายใน มันคือซากเน่าของนกขนาดใหญ่สองตัว... ลูกนกและแม่ของมัน

...ในแสงจันทร์ที่แสนเศร้า นกเงือกเพศผู้ตัวใหญ่อังแสงเสียงร้อง “แก๊ก ๆ !” น้ำเสียงแหบแห้งเปล่าเปลี่ยวสิ้นหวัง มันร้องอยู่อย่างนั้นมาสี่เดือนแล้ว

มันหวังเพียงได้ยินเสียงขานตอบจากคู่และลูกน้อยจากโพรงซึ่งเคยเป็นบ้านแสนสุขของพวกเขา

(ณัฐวัฒน์ อุทธีกร, 2553: 148-149)

ตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ที่แตกต่างกันระหว่างครอบครัวของมนุษย์และครอบครัวของนกเงือก ในขณะที่ครอบครัวของมนุษย์กำลังมีความสุขกับเริ่มต้นครอบครัวในบ้านหลังใหม่ มีลูกหลานวิ่งเล่นในสวนที่ประดับด้วยโพรงไม้ซึ่งเคยเป็นบ้านของครอบครัวนกเงือกอย่างสนุกสนาน ผึ้งของนกเงือกกลับมีเพียงความเศร้าและน่าสลดหดหู่จากการสูญเสียคู่และลูกไป การตั้งชื่อเรื่องว่าบ้านแสนสุขจึงเป็นการเสียดสีความไร้มนุษยธรรมของมนุษย์ที่ปฏิบัติต่อธรรมชาติและสัตว์อื่นราวกับเป็นสิ่งไม่มีชีวิตหรือไม่มีคุณค่าสะท้อนให้เห็นกระบวนทัศน์มนุษย์เป็นศูนย์กลางที่มนุษย์มองว่าตนเองมีอำนาจเหนือธรรมชาติ และใช้อำนาจนั้นอย่างโหดร้ายและไร้ซึ่งจริยธรรม

การประชดโดยการกล่าวชื่นชมยังปรากฏอย่างชัดเจนในการนิยามหรือนำเสนอภาพของตัวละครที่มีพฤติกรรมเป็นภัยต่อธรรมชาติ โดยเฉพาะการใช้คำสรรเสริญแบบเกินจริงเพื่อสะท้อนความบิดเบือนในทัศนคติของตัวละคร ด้วยตัวละครประเภทนี้มักยกย่องการกระทำของตนว่าเป็นสิ่งดีงามและเหนือกว่าบุคคลอื่นในสังคม ทั้งที่ในความเป็นจริงการกระทำดังกล่าวส่งผลกระทบต่อธรรมชาติ ผู้เขียนจึงใช้คำชื่นชมยกย่องกล่าวถึงตัวละครอย่างเกินจริง เพื่อเปิดเผยให้เห็นความย้อนแย้งระหว่างคำพูดกับ ความจริง และวิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรม ตลอดจนแนวคิดที่หลงตนเองของตัวละครนั้น ดังตัวอย่าง

เขาคิดว่าคนในวงการศิลปะนี้แต่งตัวเท่มีเอกลักษณ์...ยิ่งตอนที่คนพวกนั้นหัดอธิบายถึงแรงบันดาลใจในงานที่สร้างสรรค์ขึ้นมาแล้ว มันช่างลึกล้ำเหมือนได้ผ่านเข้าไปในมิติอื่นที่อยู่เหนือเหตุผลทางโลกและกาลเวลา

(ณัฐวัฒน์ อุทธีกร, 2553: 167-168)

พวกเขาแต่ละคนจะมีเอกลักษณ์การแต่งกายของตัวเอง และแน่นอนมันย่อมไม่เหมือนใครอื่นในสังคมต่ำต้อยที่มนุษย์เพียงทำงานเพื่อหากินและมีได้เสพความงามอันสูงส่งเหนือมนุษย์อย่างพวกเขา บางคนผมยาวถึงก้นปล่อยหวดเครารุงรังตามธรรมชาติ

(ณัฐวัฒน์ อุทธีกร, 2553: 173)

ตัวอย่างข้างต้นมาจากเรื่องสั้นแพชชันศิลปิน ที่มักจะกล่าวถึงการแต่งกายของศิลปินด้วยชิ้นส่วนของสัตว์ด้วยคำพูดซึ่งขมขย่องซ้ำ ๆ ว่า “เท่” “มีเอกลักษณ์” “ลึกลับ” “เป็นความงามอันสูงส่งเหนือมนุษย์” แต่เจตนาที่แท้จริงของคำพูดมิใช่เป็นไปเพื่อการสรรเสริญ แต่เพื่อวิพากษ์วิจารณ์และเสียดสีศิลปิน รวมถึงบุคคลในสังคมที่ยกย่องตนเองว่าสูงส่งด้วยการสร้างภาพลักษณ์ผ่านรสนิยมที่ย้อนแย้งกับคุณค่าทางจริยธรรม โดยเฉพาะในประเด็นการใช้ชิ้นส่วนจากสัตว์เพื่อสร้างเครื่องประดับหรือวัตถุที่บ่งบอกฐานะและอัตลักษณ์ ความสูงส่งเหนือบุคคลอื่นที่ศิลปินคิดว่าตนเองเป็นนั้นในมุมมองของผู้พิทักษ์ป่าไม้และสัตว์กลับเป็นเพียงพฤติกรรมที่ “ต่ำช้า” และ “น่าสมเพช” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งทางมุมมองระหว่างกลุ่มผู้สนับสนุนการอนุรักษ์ธรรมชาติกับกลุ่มที่ใช้ธรรมชาติเพื่อตอบสนองความต้องการส่วนตน

การกล่าวประชดด้วยการชื่นชมจึงเป็นการกระตุ้นให้ผู้อ่านตั้งคำถามถึงค่านิยมของคนในปัจจุบันที่อาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศโดยไม่รู้ตัว ด้วยแม้ศิลปินหรือคนเมืองจะมีได้ทำลายธรรมชาติด้วยมือของตนเอง แต่การแต่งกายหรือประดับบ้านด้วยไม้หายากก็เป็นส่วนหนึ่งของการสนับสนุนให้เกิดการทำลายธรรมชาติ ตลอดจนให้ผู้อ่านได้ทบทวนถึงขอบข่ายของระบบจริยธรรมที่ไม่ควรจำกัดอยู่เพียงแค่มนุษย์ แต่ขยายไปสู่สรรพสิ่งอื่น ๆ

2. กลวิธีการล้อเลียน

การล้อเลียนเป็นกลวิธีที่ผู้เขียนใช้ถ้อยคำเลียนแบบพฤติกรรมหรือความคิดของตัวละคร ด้วยการนำลักษณะบางประการมาเน้นย้ำให้เกินจริงหรือเป็นสิ่งที่ไม่ได้เกิดขึ้นจริงในสังคมไทย (อุมารณ สัจฆาน, 2559: 170-171) ในหนังสือรวมเรื่องสั้น “รางวัลจากป่า” ผู้เขียนได้เสียดสีพฤติกรรมของบุคคลต่าง ๆ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐที่ใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่สร้างภาพลักษณ์ที่ดีแต่แฝงด้วยการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว โดยล้อเลียนพฤติกรรมที่น่ารังเกียจเหล่านั้นผ่านการตั้งชื่อตัวละคร ดังตัวอย่าง

ท่านประธาน อบต. ประสงค์ทรัพย์ กำลังรวบรวมข้อมูลความต้องการของหมู่บ้านหนึ่งอยู่ วางแผนว่าจะเขียนใบคำร้องของงบประมาณ และจัดเตรียมงานประมูลแก่ผู้รับเหมาที่จะต้องส่งของมา คิดถึงตัวเลขต่าง ๆ แล้วเลยนึกไปถึงเครื่องเสียงรถยนต์ชุดที่ไปเห็นมาในตัวจังหวัดเมื่อวันก่อน อีกไม่นานคงจะได้มันมาติดรถ เปิดให้กระหึ่มดอยเขียว

(ณัฐวัฒน์ อุทจักร, 2553: 65)

“ประสงค์ทรัพย์” เป็นชื่อตัวละครในเรื่องสั้นรางวัลจากป่า ซึ่งมีชื่อเต็มว่า “ประสงค์ทรัพย์ รังกบ” ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทสำคัญในด้านการดูแลและพัฒนาชุมชน แต่กลับไม่ใส่ใจต่อปัญหาของชาวบ้านหรือผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน หากสิ่งนั้นไม่ก่อให้เกิดทรัพย์หรือผลประโยชน์แก่ตนเอง การตั้งชื่อ “ประสงค์ทรัพย์” จึงเป็นการล้อเลียนลักษณะนิสัยของตัวละครที่มุ่งหวังทรัพย์สินและผลตอบแทนเป็นที่ตั้ง ทุกโครงการหรือกิจกรรมที่เขามีส่วนเกี่ยวข้องล้วนต้องมีผลตอบแทนที่จับต้องได้ มิใช่เป็นไปเพราะมุ่งมั่นพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของชุมชนเป็นสำคัญ

เรื่องสั้นรางวัลจากป่ากล่าวถึงหมู่บ้านปากเอะญอเคอะพะ หมู่บ้านกลางหุบเขาที่มีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ชาวบ้านต่างมีความผูกพันกับธรรมชาติอย่างแนบแน่น ด้วยความเชื่อที่มีต่อ “ผีต้นน้ำ” และ “ผีป่า” สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ทุกชีวิตในหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือ ชาวบ้านจึงเกรงกลัวที่จะตัดต้นไม้และล่าสัตว์เพราะการกระทำเหล่านั้นอาจทำให้ผีป่าโกรธได้ ป่าบริเวณหมู่บ้านเคอะพะจึงมีความอุดมสมบูรณ์และสงบสุข โดยปกติแล้วหมู่บ้านเคอะพะไม่ได้อยู่ในความสนใจของข้าราชการปกครองหรือนักการเมืองท้องถิ่นด้วยเส้นทางที่ทุรกัน

दानมาก แต่เมื่อมีองค์การเอกชนอย่างองค์การน้ำมันแห่งชาติเข้ามามอบรางวัลเพื่อโลกเขียวให้กับหมู่บ้านในฐานะที่ชาวบ้านรักษาป่าเป็นอย่างดี เหล่าข้าราชการและนักการเมืองที่เคยเพิกเฉยและปฏิเสธที่จะเข้ามาในหมู่บ้านต่างกลับมาให้ความสนใจและรับความดีความชอบโดยอ้างว่าเป็นนโยบายที่มาจากตนเองเช่นที่ตัวละคร “นายอำเภอเสนอพัทตร์ รับเรื่องชอบ” ทำ ดังข้อความที่ว่า

“สวัสดิ์ พี่น้องชาวบ้านเคอะพะ กระผม นายอำเภอเสนอพัทตร์ รับเรื่องชอบ ขอแสดงความยินดีกับพี่น้องบ้านเคอะพะทุกคน ที่ได้รับรางวัลเพื่อโลกเขียวจากทางองค์การน้ำมันแห่งชาติ ทั้งนี้ เนื่องจากพี่น้องทุกท่านได้ช่วยกันรักษาป่าไม้ในละแวกหมู่บ้านเป็นอย่างดี อันเป็นนโยบายที่ทางอำเภอได้มอบไว้กับพ่อหลวงของหมู่บ้านรุ่นก่อน ๆ เมื่อครั้ง..”

ชาวบ้านมองหน้ากันงง ๆ คุยกันเสียงฮึมฮัม

“...นโยบายอะไรวะ...”

(ณัฐวัฒน์ อุทธีกร, 2553: 66)

การตั้งชื่อ “นายอำเภอเสนอพัทตร์ รับเรื่องชอบ” จึงเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของเสียดสีด้วยการล้อเลียนลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของตัวละคร นายอำเภอเสนอพัทตร์เป็นข้าราชการปกครองคนหนึ่งที่ไม่เคยสนใจเข้าไปดูแลหมู่บ้านเคอะพะ แต่เมื่อหมู่บ้านมีชื่อเสียงจากการได้รับรางวัลเพื่อโลกเขียว นายอำเภอเสนอพัทตร์ก็รีบแสดงตนและเข้าไปมีบทบาทเพื่อรับความดีความชอบ ทั้งที่ตนเองมิได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เห็นได้จากการที่ชาวบ้านคุยกันถึงนโยบายที่นายอำเภอเสนอพัทตร์กล่าวถึง ชาวบ้านทุกคนไม่เคยได้ยินนโยบายดังกล่าว แม้แต่นายอำเภอเสนอพัทตร์เอง ชาวบ้านบางคนก็ยังไม่เคยพบหน้า ด้วยสิ่งที่ทำให้หมู่บ้านได้รับรางวัลคือ ความเชื่อและวิถีชีวิตที่ชาวบ้านยึดถือกันมาช้านาน

การมอบรางวัลให้แก่หมู่บ้านนั้นในช่วงแรกดูเหมือนจะเป็นสิ่งที่ดีเพราะทำให้หมู่บ้านได้รับการพัฒนา และชาวบ้านเองก็สำนึกว่าเป็นรางวัลที่ได้มาจากการรักษาป่าให้แก่ผีป่าผีต้นน้ำ แต่ผลลัพธ์ที่ตามมากลับไม่ได้สวยงามเช่นนั้น เมื่อโครงการพัฒนาพื้นที่ป่าฯ ที่นายประสงค์ทรัพย์และนายอำเภอเสนอพัทตร์ได้ดำเนินการ เช่น การสร้างถนนคอนกรีต การสร้างสะพาน กลับกลายเป็นการทำลายระบบนิเวศป่าไม้ซึ่งเป็นแหล่งชีวิตของชาวบ้าน นอกจากนี้ความเจริญที่ไหลทะลักเข้ามาในหมู่บ้านอย่างรวดเร็วยังทำลายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ทั้งในทางกายภาพที่ชาวบ้านเคยพึ่งพาธรรมชาติในการดำรงชีวิต แต่เมื่อความเจริญเข้ามา ชาวบ้านหลงไหลไปกับวัตถุและวัฒนธรรมบริบริโภคนิยม และในทางจิตวิญญาณซึ่งชาวบ้านเคยมีจิตวิญญาณเชิงนิเวศจากการเชื่อมั่นและเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ในธรรมชาติ ทำให้ชาวบ้านสามารถอยู่ร่วมกับป่าอย่างเกื้อกูล เมื่อสิ่งเหล่านี้ถูกทำลายไป หมู่บ้านปกากะอะพะก็ต้องพบกับหายนะจากภัยพิบัติทางธรรมชาติที่ปล้นล้างชื่อหมู่บ้านนี้ออกไปจากผืนแผ่นดิน

การเสียดสีด้วยกลวิธีการล้อเลียนผ่านการตั้งชื่อของตัวละครจึงเปิดเผยให้เห็นปัญหาเชิงโครงสร้างในสังคมที่ผู้มีอำนาจในท้องถิ่นและระบบราชการมักละเลยความสำคัญของธรรมชาติและวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน ให้คุณค่ากับเงินและชื่อเสียงมากกว่าสิ่งอื่น ผู้เขียนใช้กลวิธีนี้เพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านมองเห็นปัญหาที่แฝงอยู่ในกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเน้นเพียงความเจริญในด้านวัตถุ ซึ่งไม่ใช่หนทางที่นำไปสู่ความงอกงามของชีวิตไม่ว่าจะเป็นชีวิตของชาวบ้านหรือชีวิตอื่นในธรรมชาติ รวมทั้งตั้งคำถามถึงบทบาทของผู้มีอำนาจและแนวทางการอนุรักษ์ธรรมชาติอย่างยั่งยืน

3. กลวิธีการเปรียบเทียบ

การเปรียบเทียบเป็นกลวิธีหนึ่งที่ถูกเขียนใช้เพื่อชี้ให้เห็นข้อผิดพลาด ข้อบกพร่อง หรือประเด็นที่ต้องการวิพากษ์วิจารณ์โดยการเปรียบเทียบ (อุมารณณ์ สังฆมาน, 2559: 169) ซึ่งอาจเป็นการเปรียบเทียบในลักษณะของการเทียบเคียงหรือเป็นการเปรียบเทียบในลักษณะของการเปรียบเทียบเปรย

3.1 การเปรียบเทียบแบบเทียบเคียง

การเปรียบเทียบแบบเทียบเคียงเป็นการเปรียบเทียบระหว่างสิ่งต่าง ๆ สองสิ่งขึ้นไปเพื่อให้เห็นความเหมือนหรือความแตกต่างของสิ่งเหล่านั้น (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2555: 2) ดังในเรื่องสั้น สิ่งล้ำค่าที่เทียบเคียงระหว่างวัตถุโบราณกับสัตว์ใกล้สูญพันธุ์

เมื่อได้เรียนรู้ชีวิตในหลายแง่มุมของสัตว์ต่าง ๆ ไม่นานนักอาตาก็เข้าใจว่าสัตว์ป่าและผืนป่าทั่วโลกนั้นเหลือน้อยมากและน่าจะเป็นของมีคุณค่า ตามที่เคยถูกสอนมาว่าอะไรที่มีน้อยหายากก็จะเป็นของที่มีคุณค่า

(ณัฐวัฒน์ อุทจักร, 2553: 31)

ข้อความข้างต้นเป็นความคิดของ “อาต๋” ลูกชายของเจ้าแสร้งขายของเก่าที่ได้รับการสั่งสอนจากพ่อของตนมาว่าของยิ่งเก่ายิ่งหายาก ยิ่งมีน้อยก็ยิ่งมีคุณค่ามาก เมื่ออาต๋ได้เข้าร่วมกิจกรรมวันวิทยาศาสตร์ของโรงเรียนและได้ฟังความรู้เกี่ยวกับสัตว์ใกล้สูญพันธุ์ เด็กชายก็เปรียบเทียบลักษณะความเหมือนของสัตว์ใกล้สูญพันธุ์นั้นกับของเก่าหายาก เพราะทั้งคู่เป็นสิ่งที่หลงเหลืออยู่น้อยและหายากเช่นเดียวกัน แต่สุดท้ายแล้วอาต๋ก็พบว่าทำให้คุณค่าแก่สิ่งต่าง ๆ โดยใช้เกณฑ์ว่าเป็นของหายากระหว่างตนกับพ่อนั้นแตกต่างกัน ในขณะที่อาต๋ให้คุณค่าและความสำคัญกับทุกสิ่งไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นวัตถุหรือสิ่งที่มีชีวิต แต่ของเก่าหายากที่พ่อของอาต๋ให้คุณค่านั้น เขาให้ค่าเฉพาะวัตถุที่สร้างรายได้ ไม่ใช่สัตว์หรือธรรมชาติ ดังข้อความที่อาต๋กล่าวกับพ่อว่า

“เตี้ย... เตี้ยสอนผมเสมอว่า ของพวกนี้เป็นของมีค่าทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ศิลปะของมนุษย์ มันบอกถึงชีวิตความเป็นอยู่และแนวคิดของคนในยุคก่อน ยิ่งเก่ามากก็ยิ่งหายาก เพราะส่วนใหญ่จะแตกหักไปตามกาลเวลา คนที่ไม่เห็นคุณค่าของสิ่งเหล่านี้เป็นพวกโง่ เพราะยิ่งหายากก็ยิ่งมีค่าสูงไปตามตัว ต้องอนุรักษ์ไว้ เตี้ยยังสอนผมอีกว่า มันมีค่าสูงเพราะมันเป็นของที่จะไม่เหลืออยู่แล้วบนโลก ต้องรู้จักอนุรักษ์และทะนุถนอมมัน วันนี้อยู่กับแปะเสียงได้ร่วมกันทำลายสิ่งมีค่าทางธรรมชาติ มันมีค่าทางประวัติศาสตร์ธรรมชาติของโลก สัตว์ป่าหายากเหล่านั้นเป็นตัวเชื่อมอดีตของโลกมาถึงปัจจุบัน ยิ่งหายากพวกมันก็ยิ่งมีค่ามาก มันมีค่าสูงเพราะมันเป็นของที่จะไม่เหลืออยู่แล้วบนโลก มันมีค่ามากกว่าของเก่าที่เตี้ยมีเสียอีก”

(ณัฐวัฒน์ อุทจักร, 2553: 38-39)

การเปรียบเทียบโดยการเทียบเคียงนี้จึงเป็นกลวิธีที่ใช้เพื่อเสียดสีความอ่อนแอของมนุษย์ที่นิยมยกย่องวัตถุแต่ละเลยชีวิตที่มีคุณค่าไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ยิ่งเมื่อพิจารณาจากคำพูดของตัวละครพ่อที่ว่า “คนที่ไม่เห็นคุณค่าของสิ่งเหล่านี้เป็นพวกโง่” (ณัฐวัฒน์ อุทจักร, 2553: 30) แต่ตนเองกลับเป็นพวกเดียวกับ “โง่โง่” ที่คิดว่ากระดุกและชิ้นส่วนของสัตว์ป่าเป็นยาบำรุง การเทียบเคียงจึงเปิดเผยให้เห็นข้อบกพร่องของค่านิยมเกี่ยวกับอาหารจากชิ้นส่วนของสัตว์ป่าที่ได้มีคุณประโยชน์อย่างแท้จริง เป็นเพียงสิ่งซึ่งแสดงฐานะทางสังคมของผู้บริโภคเท่านั้น นอกจากนี้ การให้ตัวละครเด็กลุกขึ้นมาทวงคืนความยุติธรรมให้กับธรรมชาติและกล่าวถึงประเด็นการอนุรักษ์กับผู้ใหญ่ที่เป็นส่วนสำคัญของการทำลายสิ่งมีค่าทางธรรมชาติ ไม่ว่าจะสัตว์ป่า

ที่สูญพันธุ์ไปหรือระบบนิเวศที่เสียสมดุล ยังเป็นการเสียสติผู้ใหญ่ที่เพิกเฉยต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม เพราะแม้แต่เด็กเล็ก ๆ ยังตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและเชื่อมโยงเปรียบเทียบความสำคัญของป่าและสัตว์ในระบบนิเวศ แต่ผู้ใหญ่ที่สร้างความเสียหายต่อธรรมชาติและสร้างผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมไว้ให้แก่คนรุ่นหลังกลับไม่สนใจปัญหาที่เกิดขึ้น

3.2 การเปรียบเทียบแบบเปรียบเทียบ

การเปรียบเทียบแบบเปรียบเทียบเป็นการเปรียบเทียบให้สิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2555: 6) โดยการใช้โวหารภาพพจน์ ซึ่งในเรื่องผู้เขียนใช้โวหารภาพพจน์แบบ “อุปมา” และ “อุปลักษณ์” เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของธรรมชาติในช่วงเวลาที่ไม่ห่างไกลกันมากนักเป็นผลสืบเนื่องจากการกระทำของมนุษย์ ดังตัวอย่าง

เมื่อยังเล็กพ่อแก่เคยพาขึ้นไปบนยอดเขายอดใดหนึ่งในหลายร้อยยอดของป่ากว้าง แก่จ๋า
ได้ว่าพรมเขียวเข้มของผืนป่าไม่มีตรงไหนเลยที่เว้นแหวง มันกว้างไกลสุดขอบฟ้าจมองไม่เห็นว่่าที่สุด
ของมันอยู่ที่ใด

ผ่านมาราวห้าสิบปี วันนี้แกได้มีโอกาสขึ้นมาบนยอดเขาสูงอีกครั้ง ผืนป่าวันนี้กลับดู
เหมือนผ้าซีริวฝืนเล็กเก่า ๆ ที่ขาดวิน มองเห็นปลายรุ่งเรืองอยู่โดยรอบ

(ณัฐวัฒน์ อุทธีกร, 2553: 16)

ข้อความข้างต้น ตัวละคร “ตาเคลื่อน” ในเรื่องสั้นคนรักธรรมชาติ ที่เปรียบเทียบป่าในอดีตกับป่าในปัจจุบัน โดยใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์เปรียบเทียบผืนป่าในอดีตเป็น “พรมเขียวเข้ม” และใช้ภาพพจน์อุปมาเปรียบเทียบผืนป่าในปัจจุบันเหมือน “ผ้าซีริวฝืนเล็กเก่า ๆ” เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความเสื่อมโทรมของธรรมชาติที่เกิดจากน้ำมือมนุษย์ โดยการให้ภาพผืนป่าในอดีตที่นอกจากจะกว้างใหญ่จนมองไม่เห็นจุดสิ้นสุดแล้วยังหนาแน่นไปด้วยต้นไม้เขียวชอุ่มที่เป็นเหมือนพรมปกคลุมพื้นดินไว้อย่างสมบูรณ์ ทว่าในปัจจุบันความอุดมสมบูรณ์กลับกลับเหลือเพียงเศษเสี้ยวคล้ายกับผ้าซีริวที่ขาดวินและหมดคุณค่า การเปรียบเทียบนี้เป็นการเสียสติการทำลายธรรมชาติอย่างรุนแรงของมนุษย์ และสะท้อนให้เห็นถึงความสูญเสียอันมหาศาลที่เมื่อจพื่นคืนได้ด้วยตัวละครที่เปรียบเทียบภาพป่าในอดีตและปัจจุบันเสมือนว่าตนเองตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น กลับเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการทำลายป่า

กลวิธีการเปรียบเทียบทั้งสองลักษณะแสดงให้เห็นถึงความสามารถของผู้เขียนในการใช้การเปรียบเทียบเพื่อวิพากษ์วิจารณ์และเสียสติทัศนคติของมนุษย์ต่อธรรมชาติ ซึ่งไม่เพียงเป็นการกระตุ้นให้ผู้อ่านตระหนักถึงปัญหาเท่านั้น แต่ยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและมุมมองเพื่อรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4. กลวิธีการใช้ถ้อยคำเหน็บแนม

การใช้ถ้อยคำเหน็บแนมเป็นกลวิธีที่ผู้พูดหรือผู้เขียนใช้ถ้อยคำที่บ่งชี้ข้อผิดพลาด ความบกพร่อง หรือจุดอ่อนของผู้อื่นโดยมีเจตนาวิพากษ์วิจารณ์ (อุมาภรณ์ สังขมาน, 2559: 172) การเสียสติด้วยการเหน็บแนมปรากฏในเรื่องสั้นที่สงบ ซึ่งกล่าวถึงวัดและหมู่บ้านในเขตอุทยานแห่งชาติ ซึ่งทั้งพระที่ควรละทิ้งเรื่องทางโลกและชาวบ้านที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติต่างก็มีข้ออ้างที่สร้างความชอบธรรมให้กับตนเองในการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ

บ้านใต้เป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ในเขตอุทยานแห่งชาติ ชาวบ้านอ้างตัวว่าช่วยรักษาป่ามานานหลายชั่วอายุคน มีวัฒนธรรมสอดคล้องกับธรรมชาติ ไม่ทำลายสัตว์ป่า เก็บหาของป่าเพียงยังชีพ ไม่ได้นำไปค้าเพื่อความร่ำรวย ชาวบ้านที่นี่จึงได้รับการผ่อนปรนจากรัฐบาล ให้อาศัยอยู่ได้โดยไม่ต้องย้ายออกไปนอกเขตป่า ตามหลักมนุษยธรรมอันเป็นไปตามกระแสสิทธิมนุษยชนจากต่างประเทศ

ชื่อเสียงของผู้ใหญ่บ้านชื่อกลิ้ง เรื่องนักเลงไม่มีใครเกิน ใคร ๆ ก็รู้ว่าเดิมแกเป็นพรานล่าสัตว์ป่าเอาเนื้อไปขาย ถึงแม้แกจะประกาศต่อหน้าเจ้าหน้าที่ป่าไม่ว่าแกเลิกล่าแล้ว แต่สายตาเจ้าเล่ห์และเขากวางหนังสัตว์มากมายบนข้างฝาบ้าน ทำให้พี่ระไม่เคยเชื่อแกเลย

(ณัฐวัฒน์ อุทธิงกร, 2553: 83)

คำว่า “อ้างตัว” ที่ใช้กล่าวถึงชาวบ้านในหมู่บ้านบ้านใต้เป็นการเหน็บแนมพฤติกรรมที่ย่อนแอของชาวบ้าน ด้วยคำพูดที่กล่าวว่าตนเองมีความใกล้ชิดผูกพันกับป่ามาตั้งแต่บรรพบุรุษหลายชั่วอายุคน วิธีการดำเนินชีวิตจึงเป็นไปแบบพึ่งพาและเคารพธรรมชาติ แต่แท้จริงแล้ววัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติที่กล่าวถึงเป็นเพียงข้ออ้างและเครื่องมือที่ช่วยให้ชาวบ้านได้รับการผ่อนปรนจากรัฐให้สามารถอยู่อาศัยในพื้นที่ป่าโดยไม่ต้องย้ายออก

การอ้างถึงสิทธิมนุษยชนและวัฒนธรรมท้องถิ่นจึงเป็นเพียง “ข้อแก้ตัว” ของชาวบ้านในการรุกรานพื้นที่ป่าอย่างต่อเนื่อง เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่มีพฤติกรรมที่ขัดแย้งกับคำกล่าวอ้าง ทั้งการล่าสัตว์ทุกครั้งที่มีโอกาส การใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างเกินความจำเป็น การทำลายธรรมชาติเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สิน นอกจากนี้คำกล่าวอ้างเกี่ยวกับการผ่อนปรนที่ว่า เป็นไป “ตามหลักมนุษยธรรมอันเป็นไปตามกระแสสิทธิมนุษยชนจากต่างประเทศ” ยังเป็นการชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่องที่มีต่อนโยบายซึ่งไหลไปตามกระแสสังคมจากต่างประเทศ แทนที่จะพิจารณาผลกระทบเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าอุทยานอย่างรอบคอบ

กลวิธีการเหน็บแนมนี้ชี้ให้เห็นถึงความซับซ้อนของปัญหา ทั้งในด้านความจำเป็นของชาวบ้านและผลกระทบต่อธรรมชาติ ผู้เขียนวิพากษ์วิจารณ์ผ่านการเสียดสีชาวบ้านที่แม้จะได้รับการผ่อนปรนจากรัฐ แต่กลับมีแนวโน้มที่จะรุกรานและทำลายพื้นที่ป่ามากขึ้น ก่อให้เกิดการตั้งคำถามถึงทัศนคติและพฤติกรรมที่แท้จริงของชาวบ้าน รวมถึงการให้ความสนใจธรรมชาติในบริบทที่เกี่ยวข้องกับมนุษยธรรมและสิทธิมนุษยชน

5. กลวิธีการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์

การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ คือ การใช้รูปภาษาเป็นประโยคคำถาม แต่เป็นคำถามที่ไม่ได้ต้องการคำตอบ (อุมภรณ์ สังขมาน, 2559: 167) หรือเป็นคำตอบที่รับรู้กันโดยทั่วไป การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์มักเป็นไปเพื่อชี้ให้เห็นถึงความผิดปกติของสังคมหรือพฤติกรรมที่บกพร่องเป็นปัญหาของผู้อื่น เป็นการสร้างความสงสัยและกระตุ้นให้ผู้อ่านได้ครุ่นคิดไตร่ตรองถึงความผิดปกตินั้น ในหนังสือรวมเรื่องสั้น “รางวัลจากป่า” ปรากฏการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ในเรื่องสั้นที่สงบ ซึ่งใช้เพื่อวิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมไม่ดีของพระสงฆ์ ซึ่งมีวัตรปฏิบัติที่ขัดแย้งกับคำพูดของตนเอง

“หัวหน้าช่วยหน่อยนะ แล้วอาตมาจะช่วยเทศน์เดือนปารามพวกลักลอบล่าสัตว์ให้ และจะเป็นหูเป็นตาให้เรื่องลักลอบตัดไม้ในอุทยาน”

“ครับ” ปรีชารับคำเบา ๆ ในที่สุดด้วยสีหน้าไม่สบายใจ “วิปัสสนาในวัดก็ได้ จะต้องออกไปป่าทำไมวะ” เขาคิดจะย້อนคำสอนที่พระชราเพ็งกล่าวกับหญิงสูงวัย

“อยู่ที่ไหนก็สงบ... ถ้าใจสงบ”

(ณัฐวัฒน์ อุทธีกร, 2553: 80)

ตัวอย่างข้างต้น เป็นบทสนทนาของ “ปรีชา” หัวหน้าอุทยานแห่งชาติฯ กับเจ้าอาวาสวัดป่าเหนือในประเด็นที่ท่านเจ้าอาวาสขอให้หัวหน้าอุทยานแห่งชาติฯ ช่วยดูแลพระใหม่จำนวนสามร้อยกว่ารูปที่จะมาธุดงค์ฝึกวิปัสสนากรรมฐานในป่าของอุทยาน ซึ่งการที่มีพระจำนวนมากมาธุดงค์ในป่านั้นนอกจากจะรบกวนเจ้าหน้าที่อุทยานที่มีภาระหน้าที่ของตนเองแล้ว ยังเป็นการรบกวนสัตว์ป่าที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้นด้วย อย่างไรก็ตาม เจ้าอาวาสก็ยังคงตั้งต้นที่จะเลือกป่าอุทยานเป็นสถานที่ฝึกธุดงค์แม้จะถูกหักท้วงจากหัวหน้าอุทยานแห่งชาติฯ แล้วก็ตาม สุดท้ายการธุดงค์วิปัสสนาที่ควรเป็นเส้นทางบุญซึ่งนำไปสู่การยกระดับทางจิตวิญญาณ กลับมีเพียงความสูญเสียทั้งการมรณภาพของพระที่เข้าไปรบกวนสัตว์ และสัตว์ป่าที่ตกเป็นเครื่องมือของมนุษย์ที่เต็มไปด้วยความโลภ เมื่อชาวบ้านกลุ่มหนึ่งใช้ข้ออ้างที่ข้างป่าทำร้ายพระออกไปล่าช้างป่าอย่างบ้าคลั่ง ทั้งที่ตนเองไม่ได้รู้สึกโกรธแค้นและเสียใจจริง เพียงแต่ใช้เป็นข้ออ้างในการล่าช้างเพื่อเอางามาแลกเงินเท่านั้น

การตั้งคำถามของหัวหน้าอุทยานแห่งชาติฯ ที่ว่า “วิปัสสนาในวัดก็ได้ จะต้องออกไปป่าทำไมวะ” จึงเป็นการตั้งคำถามที่ไม่ได้ต้องการคำตอบจริง ๆ แต่เป็นไปเพื่อวิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมของพระสงฆ์ที่มีวัตรปฏิบัติขัดแย้งกับหลักคำสอนทางศาสนา หรือแม้แต่ขัดแย้งกับคำสอนของตนเอง ในขณะที่ท่านสอนชาวบ้านว่า “ถ้าใจสงบอยู่ที่ไหนก็สงบ” แต่ตัวท่านเองกลับไม่ยินยอมที่จะเปลี่ยนสถานที่ธุดงค์ แม้จะตระหนักดีว่าการให้พระใหม่จำนวนหลายร้อยรูปมาธุดงค์ในป่าจะเป็นการทำลายความสงบและพื้นที่ปลอดภัยของสัตว์ป่า ซึ่งมีเหลืออยู่น้อยมาก การกระทำของเจ้าอาวาสจึงไม่ต่างอะไรกับการนำหลักคำสอนและการปฏิบัติทางศาสนามาเป็นข้ออ้างในการรุกล้ำพื้นที่ป่าและเป็นเครื่องมือให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ส่วนตน โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อสัตว์และระบบนิเวศ อีกทั้งการที่เจ้าอาวาสนำช้างและเขากะทิงมาประดับตามฝาผนังกุฏิก็ไม่ต่างอะไรกับการสนับสนุนให้ชาวบ้านล่าสัตว์เพื่อนำชิ้นส่วนมาเป็นเครื่องประดับ

การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์จึงเป็นการกระตุ้นให้ผู้อ่านตั้งคำถามถึงบทบาทและพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อธรรมชาติของผู้นำทางศาสนา และสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับสัตว์ป่าและพื้นที่ธรรมชาติที่มักถูกบิดเบือนด้วยข้ออ้างของผู้นำทางศาสนาและคุณค่าเชิงวัฒนธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบว่า ผู้เขียนหนังสือรวมเรื่องสั้น “รางวัลจากป่า” เลือกใช้กลวิธีทางภาษาเพื่อการเสียดสีเพื่อนำเสนอเนื้อหาผ่านการใช้การวิพากษ์วิจารณ์ทัศนคติและพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีต่อธรรมชาติ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่ามิชอบพร้อมและไม่เหมาะสม บางทัศนคติเป็นสิ่งที่แฝงฝังอยู่ในระบบความคิด การให้คุณค่า ตลอดจนวัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยมของคนในสังคม ทำให้มนุษย์ละเลยหรือมองข้ามถึงผลกระทบที่มีต่อธรรมชาติและระบบนิเวศ โดยในรวมเรื่องสั้น “รางวัลจากป่า” ปรากฏกลวิธีทางภาษาเพื่อการเสียดสีจำนวน 5 กลวิธี ได้แก่

กลวิธีการใช้คำกล่าวประชด กลวิธีการล้อเลียน กลวิธีการเปรียบเทียบ กลวิธีการใช้ถ้อยคำเหน็บแนม และกลวิธีการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์

เป้าหมายของการเสียดสีอันหมายถึงมนุษย์ที่มีส่วนร่วมในการทำลายธรรมชาตินั้นมีอยู่เกือบทุก ชนชั้น และอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นชาวบ้าน ชาวเขา คนเมือง ผู้นำท้องถิ่น นักการเมือง ข้าราชการ ศิลปิน ตลอดจนพระสงฆ์ กลุ่มบุคคลเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำลายธรรมชาติทั้งทางตรงและทางอ้อม ส่วนใหญ่เป็นผู้สนับสนุนให้เกิดการพลาผลลายธรรมชาติ ด้วยไม่ได้เป็นผู้ทำลายธรรมชาติโดยตรงบุคคลเหล่านี้จึงมีความอ่อนแอระหว่างคำพูดกับการประพฤติปฏิบัติของตน ผู้เขียนจึงใช้กลวิธีการเสียดสีเปิดเผยให้เห็นความอ่อนแอและแสดงให้เห็นว่าทัศนคติที่มนุษย์เหล่านี้มองธรรมชาติเป็นเพียงวัตถุเป็นสาเหตุสำคัญของการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของวัลภา ธารเวท และมารศรี สอทิพย์ (2567: 137-142) ที่กล่าวว่า การดำรงชีวิตของมนุษย์ที่ยึดตนเป็นศูนย์กลางเป็นสาเหตุสำคัญของการทำลายธรรมชาติและเกิดวิกฤติสิ่งแวดล้อม การนำเสนอให้เห็นท่าทีดังกล่าวของมนุษย์และปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ตามมาเปรียบเสมือนการกระตุ้นให้มนุษย์กลับมาให้ความสำคัญกับธรรมชาติและปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของตน

กลวิธีทางภาษาเพื่อการเสียดสีในงานวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นทั้งปัญหาการทำลายธรรมชาติและระบบนิเวศป่าในประเทศไทย รวมทั้งเปิดเผยให้เห็นต้นตอของปัญหาซึ่งมาจากกระบวนกรคิด ระบบศีลธรรม และค่านิยมของสังคมที่ทำให้คุณค่ากับวัตถุ จนละเลยชีวิตอื่น วัฒนธรรมบริโภคนิยมและวัตถุนิยมได้ทำลายจิตวิญญาณเชิงนิเวศซึ่งเป็นรากฐานของการมองธรรมชาติด้วยความเคารพและมองว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ การใช้ถ้อยคำภาษาเสียดสีจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่กระตุ้นเตือนให้ผู้อ่านเกิดการตั้งคำถามและพิจารณาบทบาทของตนเองต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกเชิงนิเวศต่อไป

สรุปผลการวิจัย

เรื่องสั้นในหนังสือรวมเรื่องสั้น “รางวัลจากป่า” ของณัฐวัฒน์ อุทจักร ทั้ง 12 เรื่อง เป็นเรื่องสั้นที่ใช้ “ป่า” เป็นจุดร่วมสำคัญของเรื่อง ผู้เขียนได้ใช้กลวิธีการเสียดสีเพื่อสะท้อนกระบวนทัศน์มนุษย์เป็นศูนย์กลางที่สร้างปัญหาเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจนเข้าขั้นวิกฤต ไม่ว่าจะเป็นการบุกรุกพื้นที่ป่า การลักลอบตัดไม้ และการล่าสัตว์ ทั้งจากชาวบ้านในพื้นที่ กลุ่มนายทุน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนพระสงฆ์ ล้วนส่งผลกระทบต่อป่าทั้งสิ้น

จากงานวิจัยพบว่า หนังสือรวมเรื่องสั้น “รางวัลจากป่า” ได้ใช้กลวิธีทางภาษาเพื่อการเสียดสีเพื่อนำเสนอเนื้อหาสาระสำคัญทั้งหมด 5 กลวิธี ดังนี้ กลวิธีการใช้คำกล่าวประชด เป็นการใช้คำพูดตรงไปตรงมาจากตัวละครที่เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างคำพูดกับพฤติกรรมที่แสดงออกของตัวละครซึ่งทำลายพื้นที่ป่า และการชื่นชมยกย่องที่เกินความเป็นจริงเพราะคำพูดนั้นตรงข้ามกับความคิดของตัวละครที่กล่าว จึงเป็นการกระตุ้นให้ผู้อ่านได้ฉุกละเอิบว่าค่านิยมส่วนตนอาจส่งผลเสียต่อธรรมชาติส่วนรวม กลวิธีที่สองคือ กลวิธีการล้อเลียน ผู้เขียนได้ตั้งชื่อตัวละครซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจแต่ใช้อำนาจนั้นในทางมิชอบ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน มุ่งหวังทรัพย์สินและผลตอบแทน โดยไม่สนใจผลกระทบที่เกิดขึ้นกับธรรมชาติ ซึ่งมักเกิดขึ้นจริงในสังคม กลวิธีที่สามคือ กลวิธีเปรียบเทียบ ผู้เขียนได้ใช้การเปรียบเทียบแบบเทียบเคียง ให้ตัวละครเด็กเรียนรู้วิถีคิดของผู้เป็นพ่อผ่านการเปรียบเทียบ จนตกตะกอนความคิดและตั้งคำถามต่อผู้ใหญ่ในสังคมถึงความรับผิดชอบที่ควรมีต่อธรรมชาติ ส่วนการเปรียบเทียบแบบเปรียบเปรย ผู้เขียนแสดงให้เห็นถึงความสามารถด้านโวหารภาพพจน์แบบอุปมาอุปไมย บรรยายสภาพความอุดมสมบูรณ์ในอดีตเทียบกับความแห้งแล้งว่างเปล่าในปัจจุบันซึ่งเกิดจากน้ำมือมนุษย์

กลวิธีการใช้ถ้อยคำเหน็บแนม เป็นกลวิธีเสียดสีที่ใช้คำพูดเช่นกัน แต่เป็นคำพูดที่ชี้ให้เห็นถึง ข้อแก้ตัวเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับตนเองโดยอ้างถึงสิทธิมนุษยชน แต่กลับเบียดเบียนส่งผลเสียต่อระบบนิเวศของป่า และกลวิธีสุดท้ายคือ กลวิธีการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ ผู้เขียนได้ให้ตัวละครตั้งคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ เพื่อให้ผู้อ่านเป็นผู้ตัดสินด้วยตนเองจากพฤติกรรมของตัวละครที่ปฏิบัติขัดแย้งกับคำสอนของตน จะเห็นได้ว่ารวมเรื่องสั้น “รางวัลจากป่า” ผู้เขียนใช้กลวิธีการเสียดสีด้วยวิธีต่าง ๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่กระทำต่อธรรมชาติ คือ ป่า ทั้งกลุ่มคนที่มีพฤติกรรมเชิงบวกซึ่งให้ความสำคัญและคุณค่ากับธรรมชาติ พยายามรักษาป่าพร้อมต่อต้านผู้ทำลาย และกลุ่มคนที่มีพฤติกรรมเชิงลบ เพื่อให้ผู้อ่านได้ตระหนักรู้ และสร้างจิตสำนึกที่ดีเพื่อให้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคงอยู่อย่างสมดุลสืบไป

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้ทราบถึงกลวิธีการใช้ภาษาเสียดสีเพื่อนำเสนอเนื้อหาสาระสำคัญ
2. เป็นส่วนหนึ่งของการทำความเข้าใจและสร้างความตระหนักต่อปัญหาการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านงานวรรณกรรม
3. เป็นแนวทางการศึกษากลวิธีการใช้ภาษาเพื่อประโยชน์ในการนำเสนอแนวคิดต่าง ๆ ผ่านงานวรรณกรรม

ข้อเสนอแนะการวิจัย

บทความนี้มุ่งเน้นศึกษาการนำเสนอเนื้อหาสาระสำคัญผ่านกลวิธีการเสียดสีในหนังสือรวมเรื่องสั้น “รางวัลจากป่า” เพียงเรื่องเดียว ไม่ได้ศึกษาเปรียบเทียบกับงานวรรณกรรมเรื่องอื่น หรือศึกษากลวิธีการประพันธ์อื่น ๆ ซึ่งอาจจะเป็นกลวิธีที่มีประสิทธิภาพในการนำเสนอเนื้อหาสาระสำคัญในงานวรรณกรรม ควรมีการศึกษากลวิธีทางภาษาที่ใช้นำเสนอเนื้อหาสาระหรือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของภาษาและวรรณกรรมที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงความคิดและความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณอาจารย์จิราภรณ์ เหล่าอัน อาจารย์ภาษาอังกฤษ วิทยาลัยนาฏศิลปสุพรรณบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม ที่ให้ความช่วยเหลือในด้านการเขียนบทคัดย่อภาษาอังกฤษ และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กานมณี ภูภักดี. (2547). *ความหมายและคุณค่าของชีวิตในนิเวศกลุ่มลี้กตามทัศนคติของอาร์เนนาสส์*.
 วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2555). *การคิดเชิงเปรียบเทียบ*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ซัคเซสมิเดีย.
- ณัฐวัฒน์ อุทธีกร. (2552). *ตะลุยกป่าล้านนา*. กรุงเทพฯ: บ้านหนังสือ.
- ณัฐวัฒน์ อุทธีกร. (2553). *รางวัลจากป่า*. กรุงเทพฯ: บ้านหนังสือ.
- ชญัญญา สังข์พินธานนท์. (2556). *วรรณคดีสี่เขียว กระบวนทัศน์และวาทกรรมธรรมชาติในวรรณคดีไทย*.
 ปทุมธานี : นาคร.

- นัทธนัย ประสานนาม. (2548). *เรื่องสั้นแนวเสียดสีของไทยระหว่าง พ.ศ. 2535-2545 : การศึกษาแนวคิดและกลวิธี*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เนืองน้อย บุญยเนตร.(2537). *จริยศาสตร์สภาวะแวดล้อม : โลกทัศน์ในพุทธปรัชญาและปรัชญาตะวันตก*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญยแสนอ ตริวิเศษ และสมเกียรติ รัชชัณณิ. (2560). พลังอำนาจทางภาษาจากวาทกรรมของเสกสรร ประเสริฐกุล. *วารสารวิวิรรณสาร*, 1(1), 11-38.
- วัลภา ธารเวท และมารศรี สอทิพย์. (2567). แนวคิดนิเวศสำนึก: การวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชน เรื่องเจ้าหนูผู้พิทักษ์แห่งเกาะลิบง ของกิตติศักดิ์ ศรีแก้วบรร. *วารสารนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 14(2), 122-147.
- สุนทรี สังข์อยู่ท้อ. (2533). *การวิเคราะห์ลักษณะเสียดสีในร้อยกรองไทยปัจจุบัน*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อุมาภรณ์ สังขมาน. (2559). *กลวิธีทางภาษาในวัฒนธรรมเสียดสีเพื่อสร้างความตลกขบขันของไทย*. *วารสารมนุษยศาสตร์*, 23(1), 154-178.
- Glotfelty, C. (1996). Introduction: Literary Studies in an Age of Environmental Crisis. In Glotfelty, C. and Fromm, H. (Eds). *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology*. Athens and London: U of Georgia Press.